

اطلاعاتی در باره :

کتابخانه پهلوی

کتابخانه پهلوی در ۲۵ مهرماه سال ۱۳۴۴ (۱۷ اکتبر ۱۹۶۵) طبق فرمان شاهنشاه بصورت کتابخانه مستقل سلطنتی تأسیس شد ، و از همان وقت سرپرستی عالیہ آنرا شاهنشاه شخصاً عهده دار شدند .

این کتابخانه بعنوان يك کتابخانه عادی ایجاد نشده است ، بلکه جنبه يك کتابخانه تخصصی را دارد . هدف از تأسیس کتابخانه پهلوی این است که این کتابخانه مرکز جهانی آثار و اسناد ایرانی باشد ، یعنی کلیه کتب خطی فارسی موجود در سراسر جهان (بصورت اصل یا فتوکپی) و کلیه اسناد و مدارک مربوط به تاریخ و فرهنگ ایران ، و نیز کلیه آثار چاپی اعم از کتب و مقالاتی که بزبانهای مختلف درباره فرهنگ و تمدن ایران منتشر شده است و خواهد شد در آن گرد آوری شود . تا آنجا که ما اطلاع داریم ، نظیر چنین مرکزی با این هدف تاکنون در هیچ کشور دیگر ایجاد نشده است .

سرمایه اولیه کتابخانه از عطیہ شخصی شاهنشاه تأمین گردید ، و برای اداره آن يك هیئت امنا ، يك هیئت مدیره هیئت علمی و فنی بوجود آمد . هیئت امنا کتابخانه عبارتند از همان هیئتی که در شورای فرهنگی سلطنتی و نامیده میشود و از چند سال پیش در دربار شاهنشاهی مشغول کار است . این هیئت که عالیترین مرجع علمی مملکتی است مرکب است از : وزیر دربار شاهنشاهی ، وزیر فرهنگ و هنر ، وزیر آموزش و پرورش که هر سه بر حسب شغل خود در شورا شرکت دارند ، و ۱۴ نفر از دانشمندان طراز اول مملکت که بطور مادام العمر طبق فرمان شاهنشاه انتخاب شده اند . این عده (بترتیب الفبا) عبارتند از جنابان :

ابراهیم پورداود سناتور سید حسن تقی زاده سناتور محمد حجازی علی اصغر حکمت سناتور دکتر رضازاده شفق سناتور دکتر غلامعلی رعدی آذرخشی بانو نیره سعیدی دکتر علی اکبر سیاسی دکتر سید فخرالدین شادمان شجاع الدین شفا سناتور دکتر عیسی صدیق دکتر لطفعلی صورتگر و بدیع الزمان فرزانه فر علاوه بر هیئت امنا کتابخانه دارای يك هیئت مدیره و يك هیئت کارشناسان علمی و فنی است . ریاست هیئت مدیره بامدییر عامل کتابخانه است که مسئولیت کلیه امور اداری کتابخانه را عهده دار است و این وظایف را طبق برنامه سالانه که بتصویب هیئت امنا میرسد ، و در موارد مالی آنها را با موافقت خزانه دار کتابخانه که طبق فرمان ملوکانه انتخاب میشود انجام میدهد .

سازمان اداری کتابخانه شامل: دارالترجمه، دفتر، سازمان فنی، قسمت انتشارات و روابط عمومی، قسمت کتابداری، و قسمت آرشیو و بایگانی است، در دارالترجمه، ۸ شعبه مخصوص زبانهای انگلیسی، فرانسه، آلمانی، روسی، اسپانیایی، ایتالیایی، عربی، و ترکی وجود دارد. قسمت کتابداری، شامل چهار شعبه: کتابهای خطی، کتابهای چاپی، نشریات خاورشناسی است. قسمت فنی، اداره امور عکس برداری، فتوکپی، پلی کپی و لابراتوار را برعهده دارد. قسمت انتشارات، مسئول تهیه و چاپ نشریات منظم کتابخانه، منوگرافها، فهرستها و سایر انتشارات کتابخانه بزبانهای مختلف است.

علاوه بر این، کتابخانه دارای يك هیئت کارشناسی علمی و فنی است که طبق اساسنامه کتابخانه مرکب از ده نفر از متخصصین درجه اول کتاب شناسی ایران است. این ده نفر عبارتند از: رؤسای کتابخانههای سلطنتی، ملی، مجلس شورا، سنا، دانشگاه تهران، و پنج نفر دیگر که بعلت صلاحیت شخصی برگزیده شده اند. این هیئت ده نفری مسئولیت کلیه امور مربوط به خرید و سفارش کتب و نشریات و تشخیص ارزش آنها و تعیین درجه اصالت آنها و تهیه فهرست های مختلف از کتب کتابخانه را برعهده دارند.

کتابخانه پهلوی در آینده دارای يك مرکز تحقیقی خاص نیز خواهد بود که وظیفه آن تتبعات وسیع علمی در کتاب شناسی ایران است. این مرکز را عده ای از دانشمندان صلاحیتدار درجه اول ایرانی و غیر ایرانی اداره خواهند کرد.

در راه اجرای وظائفي که برعهده کتابخانه پهلوی محول است، این کتابخانه در يك مقیاس بسیار وسیع و جهانی دست بارتباطهای لازم بین المللی زده است بدین منظور که قبل از آنکه بکارگردآوری کتب خطی و چاپی و نشریات مورد نظر خود پردازد، فهرست کاملی از این کتب و اسناد را تهیه کند، و بعداً با رسیدگی بدرجه اهمیت آنها بکار تدریجی تهیه اصل یا فتوکپی این اسناد و کتب پردازد. در حال حاضر چهار فهرست مستقل، یعنی فهرست کلیه کتب خطی فارسی موجود در ایران و جهان، فهرست اسناد و مدارك ایرانی موجود در آرشیوها و موزه های جهان، فهرست کتب چاپی مربوط بایران بزبانهای مختلف، و فهرست مقالات تحقیقی و علمی که تاکنون درباره ایران از نشریات گذشته جهان بچاپ رسیده، توسط متخصصین کتابشناسی کتابخانه پهلوی در دست تهیه است.

بدین منظور کتابخانه پهلوی تاکنون در هشتاد کشور جهان بایش از ۴۰۰ مرکز علمی خاورشناسی (آکادمیها، انستیتوهای دانشگاهی، انجمنها، مراکز مستقل علمی و تحقیقی) و در حدود ۲۰۰ دانشگاه جهان که در آنها زبان فارسی و زبانهای ایرانی تدریس و مطالعه میشود و بیش از ۳۰۰ کتابخانه ملی و دانشگاهی، و بیش از ۴۰۰ موزه و مرکز هنری، و با قریب ۵۰۰ دانشمند ایران شناس و خاورشناس ارتباط نزدیک برقرار کرده است.

تعداد نامهائی که بین کتابخانه پهلوی و این مراکز مبادله میشود، گاه از چند صد نامه در هفته تجاوز میکند.

کتابخانه دارای آرشیو جامعی از عکسها و شرح حالها و آثار و فعالیتهای علمی جاری کلیه دانشمندانی است که در سراسر جهای کار آنها با مطالعات ایران شناسی ارتباط دارد، و بدین ترتیب منظمأ در جریان پیشرفت کارهای ایشان است.

تألیف «تاریخ ایران»

در تاریخ ۱۵ آذرماه ۱۳۴۴ (۶ دسامبر ۱۹۶۵)، یعنی تقریباً دو ماه پس از تأسیس کتابخانه پهلوی، طبق فرمان دیگری که از جانب شاهنشاه آریامهر شرفصدور یافت، کتابخانه پهلوی مأموریت یافت که بر اساس کتب و اسناد و مدارکی که بر حسب وظیفه خود در باره تاریخ و تمدن ایران گردآوری میکند، دست بکار تدوین و انتشار یک تاریخ جامع و کامل ایران گردد که تاکنون جای آن در ایران و جهان خالی بوده است. در فرمان ملوکانه تصریح شده بود که میباید این تاریخ صرفاً متکی بر اسناد و مدارک قطعی و منعکس کننده همه جنبه‌های سیاسی و اجتماعی و مدنی و فرهنگی چند هزار ساله ایران باشد. طبق فرمان همایونی، کتابخانه موظف گردید این کار بزرگ را پس از گردآوری منابع لازم، توسط هیئت صلاحیتدار درجه اولی از دانشمندان ایرانی و خارجی انجام دهد.

کتابخانه پهلوی که بدین ترتیب افتخار تدوین بزرگترین سند افتخار ملت ایران و تهیه و انتشار یکی از عالیترین یادگارهای معنوی عصر پهلوی را عهده دار شده بود، برای آنکه این وظیفه را به بهترین صورت ممکن آن انجام دهد دست بکار یک کاربسی سابقه و بزرگ در مقیاس جهانی زد، یعنی در نظر گرفت قبل از شروع بکار تألیف این تاریخ، بمنظور تأمین یک همکاری وسیع و همه جانبه بین المللی در امر تشخیص و گردآوری منابع لازم جهت تدوین چنین مجموعه‌ای، یک کنگره جهانی ایران شناسان در تهران تشکیل دهد تا در این کنگره کارشناسان ایرانی و بین المللی تاریخ و تمدن ایران آخرین اطلاعات و تجارب خود را درباره تعیین این منابع و طرز تألیف این تاریخ بایکدیگر مبادله کنند، و ترتیب تأمین بهترین نوع همکاری بین المللی را در امر تهیه و تألیف فصول مختلف بدهند.

برای تشکیل چنین کنگره‌ای، کتابخانه پهلوی از پیشگاه شاهنشاه کسب اجازه کرد و در تاریخ ۳۰ دی ماه ۱۳۴۴ (۲۰ ژانویه ۱۹۶۶) اجازه تشکیل کنگره جهانی ایران شناسان از جانب شاهنشاه آریامهر توسط دفتر مخصوص شاهنشاهی به مدیر عامل کتابخانه پهلوی ابلاغ گردید.

کنگره جهانی ایران شناسان

بدین ترتیب بود که کتابخانه پهلوی دست بکار تشکیل نخستین کنگره ایران شناسی تاریخ جهان گردید.

این کنگره که بعداً غالب شرکت کنندگان خارجی آن را «موفق‌ترین کنگره‌های خاور - شناسی» دانستند، از تاریخ ۹ تا ۱۷ شهریور ۱۳۴۵ (۳۱ اوت تا ۸ سپتامبر ۱۹۶۶) در تهران و اصفهان و شیراز برگزار شد. در این کنگره، ۱۱۶ دانشمند ایران شناس از ۳۱ کشور جهان و ۸۴ دانشمند ایرانی، یعنی رویهم ۲۰۰ تن از متخصصان برجسته تاریخ و فرهنگ ایران شرکت داشتند. علاوه بر این عده زیادی بعنوان ناظر در جلسات کنگره و شعبه‌های مختلف آن شرکت جستند. از همان آغاز کار کنگره، سازمانها و اتحادیه‌های بین المللی ذیل همکاری کامل خود را مسائل مورد علاقه کنگره و در امور مربوط به گردآوری منابع تاریخ ایران، بکتابخانه پهلوی اعلام داشتند:

سازمان جهانی یونسکو - شورای بین المللی فلسفه و علوم انسانی - اتحادیه بین المللی خاورشناسان - کمیته بین المللی علوم تاریخی - انجمن بین المللی علوم مربوط بواقبل تاریخ - مجمع

بین‌المللی تحقیقات تاریخی - انجمن بین‌المللی تاریخ ادیان - شورای بین‌المللی آرشپوها - انجمن بین‌المللی کتابخانه‌ها - کمیته بین‌المللی لهجه‌شناسان - کمیته دائمی بین‌المللی زبان‌شناسان. کنگره در روز ۹ شهریور ۱۳۴۵ (۳ اوت ۱۹۶۶) در تالار فردوسی دانشگاه تهران با نطق تاریخی شاهنشاه (که متن کامل آن در نشریه مخصوص کنگره جهانی ایران شناسان توسط کتابخانه پهلوی بچاپ رسیده است) گشایش یافت. در نخستین جلسه کنگره ۵۴ پیام و در آخرین جلسه کنگره پیام نخست وزیر ایران و ۳۲ پیام دیگر که از سراسر جهان از طرف رؤسای کشورها، سازمانهای فرهنگی و علمی بین‌المللی، فرهنگستانها، انستیتوها، مراکز خاورشناسی، دانشگاهها، و شخصیت‌های مختلف سیاسی و فرهنگی جهان بمناسبت تشکیل این کنگره بتهران رسیده بود قرائت شد. میتوان با اطمینان گفت که تشکیل کمتر کنگره علمی در تاریخ جهان، با چنین استقبال گرمی از سراسر دنیا مواجه شده است. اعضای کنگره عصر نخستین روز تشکیل کنگره در کاخ سفید سعدآباد پیشگاه شاهنشاه آریامهر و شهبانوی ایران بار یافتند و مورد عنایت خاص قرار گرفتند.

در جلسات عمومی و جلسههای شعب پنجگانه کنگره (باستان‌شناسی - زبان‌شناسی - علوم و فلسفه و ادیان - ادبیات و هنرها - منابع تاریخی سیاسی و اجتماعی) رویهم ۹۴ سخنرانی علمی بزبانهای فارسی، فرانسه، وانگلیسی، آلمانی، روسی، ایتالیائی، عربی و ترکی ایراد شد. متن این سخنرانیها در نشریه کامل کنگره، در بیش از ۳۰۰۰ صفحه توسط کتابخانه پهلوی در دست چاپ است.

اتحادیه جهانی ایران شناسان

در آخرین جلسه کنگره، قطعنامه‌ای باتفاق آراء صادر شد که در تاریخ فعالیت‌های ایران شناسی مقام خاص خواهد داشت. درین قطعنامه‌ای، پس از تجلیل بیسابقه‌ای از توجهات عالی شاهنشاه و شهبانوی ایران در کار کنگره، چند تسمیه اعلام شده بود که مهمترین آنها تشکیل یک «اتحادیه دائمی جهانی ایران شناسان» بود. طبق همین قطعنامه، کتابخانه پهلوی در تهران مرکز بین‌المللی این اتحادیه اعلام گردید.

در این اتحادیه، کلیه مراکز علمی جهان که مطالعات آنها با تمدن و فرهنگ ایران ارتباط دارد و کلیه دانشگاههایی که در آنها زبان و ادبیات فارسی تدریس میشود، و کلیه دانشمندان ایران شناس از سراسر جهان عضویت خواهند داشت و بدین ترتیب ازین پس فعالیت‌های ایران شناسی بین‌المللی، بجای صورت پراکنده و منفرد سابق، با همکاری و هم‌آهنگی و سیمی بر اساس اصول کلی که در تهران تعیین خواهد شد، انجام خواهد گرفت. همچنین تحت نظر این اتحادیه، در آینده هر سه سال یکبار بطور منظم کنگره‌های جهانی ایران شناسی در یکی از کشورهای شرق و غرب تشکیل خواهد شد.

کتابخانه پهلوی که اکنون نخستین سال عمر خود را طی کرده است، در آستانه دومین سال خود مفتخر است که توانسته است در همین مدت کوتاه، آنطور که اراده بنیانگذار عالیقدر این کتابخانه بوده است، بصورت یک مرکز فرهنگی در جلسه اول بین‌المللی درآید و از چنان حیثیت و احترام جهانی برخوردار گردد که شاید بسیاری از مراکز مشابه آن، با گذراندن ده‌ها سال هنوز به جزئی از آن نیز توفیق نیافته‌اند.